

DRIEPAS *H032e*

Jaargang 4, nummer 3/4, november 1987

HISTORISCHE KRING DUIVEN, GROESSEN, LOO

Colofon

De DRIEPAS is het verenigingsblad van de Historische Kring Duiven Groessen Loo en verschijnt drie keer per jaar.

Artikelen mogen alleen worden overgenomen na schriftelijke toestemming van de auteur en onder bronvermelding.

Abonnementsprijs f 7,50 per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op bovenstaande bank- of girorekening, voor leden gratis.

Losse nummers f 3,00

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost f 20,- per jaar, over te maken op postgiro nr. 49.23.697 of Rabobank nr. 31.54.07.484 t.n.v. Historische Kring Duiven Groessen Loo.

Secretariaat Historische Kring:

Dhr. A.Th.J. Boss
van Dorth tot Medlerstraat 5
6921 AT Duiven.
Telefoon 08367- 1202

Redactieleden:

R.M. Gerritsen
W.F.W.M. van Heugten
Th.M.J. Jonker

Redactieadres:

R.M. Gerritsen
Kennedystraat 4a
6921 CW Duiven.
Telefoon: 08367- 3743

ISSN: 0168-9460

Omslag

Huis Rijswijk bij Groessen in 1742, gravure van Paul Liender in *Het verheerlijkt Kleefsland* (Amsterdam 1762) naar een tekening van Jan de Beijer.

Op reis door Napoleons rijk

Zodra Napoleon de scepter gaat zwaaien, verschijnen er allerlei regelingen en belastingen, die ook in de archieven hun sporen hebben nagelaten. In het Duivense gemeentearchief (voorlopig nr. 5) bevinden zich 77 souches van binnenlandse paspoorten, die tussen 22 juni 1812 en 20 november 1813 door de politieadministratie zijn afgegeven. De "wederhelft" van dit document werd aan de aanvrager uitgereikt en diende als vrijgeleide tijdens de reis.

Voor stamboom onderzoekers is dit aantrekkelijk materiaal, temeer daar het signalement van de drager wordt vermeld.

Ook het doel van de reis staat aangegeven. Bij een vijfde deel van de gepasporteerden blijkt dit een bedevaart naar Kevelaar te zijn, namelijk de volgnummers 43-45, 48-54, 59, 60, 69-72.

De andere plaatsen van bestemming - in hedendaagse spelling - zijn: Amsterdam (8,11, 19, 23-25, 66), Arnhem (10), Barneveld (67), Boxmeer (76), Deventer (9), Elten (37), Emmerik (14, 35, 41, 68), Hattem (46), Keulen (34), Kleef (16, 32, 57), Leiden (15, 56), Marienbaum (4, 75), Mehrum (3), Munster (73), Nijmegen (5, 33, 40, 64), Parijs (42), Praest (1), Renswoude (38), Rheinberg (61, 62), Rotterdam (6, 7, 17, 18), Urmond (2), Utrecht (13, 26, 27, 29, 30, 36, 39, 63), Venlo (77), Wezel (22, 28), Xanten (74), Zaandam (65), Zaltbommel (21), Zutphen (12, 31, 47); niet ingevuld: nr. 55. Soms staat aangegeven: met echtgenote, met kinderen.

In onderstaande alfabetische lijst zijn de namen ongewijzigd weergegeven. De beroepen zijn uit het Frans vertaald. Terwille van het opzoeken van de documenten is het volgnummer vermeld, dat destijds aan de paspoorten is gegeven; in deze volgorde liggen de souches nog steeds. De eerste 18 nummers zijn in 1812 uitgegeven, de overige in 1813.

POLICE GÉNÉRALE DE L'EMPIRE.

PASSE-PORT POUR L'INTÉRIEUR.

Département de l'Alsace-Moselle

Sous-Préfecture d'Arbois

Municipalité de Neufvevent

Registre N° 162

SIGNALEMENT.

Le sieur *Jacobus Wilhelmus Otten*
 profession de *oucheur*
 né le *18 1833*
 département de *l'Alsace-Moselle*
 domicile à *Neufvevent* commune de *Neufvevent*
 dans le *162* - département
 de *l'Alsace-Moselle* - âgé de *33* ans,
 taille de *1 m 65* centimètres,
 cheveux *bruns* front *net*
 yeux *bruns* nez *brun*
 nez *pointu* bouche *ordinaire*
 dents *complètes* mains *blanches*
 visage *oval* sans tache

SIGNES PARTICULIERS.

Aucun

PIÈCES DÉPOSÉES.

Fin de l'acte de naissance de Neufvevent

Signé des Fonctionnaires

Signé en Préfecture

J. W. Otten

Jacobus Wilhelmus Otten

Paspoort van Jacobus Wilhelmus Otten. (Gemeentearchief Duiven, voorlopig inventarisnr. 5)

Volgnr.	Naam	Leeftijd	Beroep	Bestemming
70	Frederick Börgers	29	herbergier	Kevelaer
48	Hendrik Börgers	66	zonder	Kevelaer
64	B.T. ten Bosch	42	gemeenteraadslid en landbouwer	Nijaegen
10	C.F. von Bothaer	39	rentenier	Arnhem
45	Jacobus van den Brink	67	dagloner	Kevelaer
45	Evert Bruins	39	kroeghouder	Kevelaer
15	Lodewijk Bus	55	landbouwer	Leiden
39	Gerrit Daniels	52	dagloner	Utrecht
29	Jan Debbes	40	dagloner	Utrecht
27	Jan van Egeren	22		Utrecht
12	Jan Engelen	65	landbouwer	Zutphen
74	Willem Evers	50	dagloner	Ianten
3	Peter Franken	53	dagloner	Mekrum
72	Herman Gall	52	kroeghouder	Kevelaer
34	Gertrudis Hahas	40	zonder	Keulen
6	Jeanette Hartman	68	dagloonster	Rotterdam
36	Johannes Hendriks	27	dagloner	Utrecht
2	Jean Hendriks	55	pastoor van Groessen	Urmond
76	Jean Hendriks	56	pastoor van Groessen	Bormeer
62	Hermanus Hermsen	37	dagloner	Rheinberg
73	Johannes van Huet	67	landbouwer	Munster
7	Albertus Hymen	16	bakkersknecht	Rotterdam
65	Evert Arnold Janssen	35	kleermaker	Zaandam
37	Jan Jochens	54	landbouwer	Elten
50	Jan Kempers	30	smid	Kevelaer
75	Derk Kinkelaar	57	dagloner	Marienbaum
24	Gerhardus Coenders	21	dagloner	Amsterdam
18	Gerlag Kraaijvanger	30	landbouwer	Rotterdam
60	Evert van Leuffen	45	koopman	Kevelaer
25	Jan van Leuffen	70	schipper	Amsterdam
30	Leonardus Leijgraaf	28	dagloner	Utrecht
41	Jan Leonard Ments	22	schrijverker	Bamerik
13	Gerhard Meijer	27	bakkersknecht	Utrecht
51	Beinder van Mirlo	21	kloppensmakersknecht	Kevelaer
68	Hendrik Moll	41	landbouwer	Bamerik
4	Johan Mutter	30	koetsier	Marienbaum
57	P.S. Nass	33	gemeenteraadslid	Kleef

59 Hendrik Otten	25 landbouwer	Kevelaer
32 Jacobus Wilh. Otten	35 landbouwer	Kleef
35 Johannes Th. Otten	27 landbouwer	Emmerik
26 Theodorus Wilh. Otten	28 landbouwer	Utrecht
8 Petronella Pauw	26 zonder	Amsterdam
46 Albert Peelen	26 landbouwer	Hatten
5 Gerrit Peelen	54 rentmeester	Nijmegen
47 Gerrit Peelen	55 landbouwer	Zutphen
31 Hendrik Peelen	31 landbouwer	Zutphen
16 Jan Peelen	40 landbouwer	Kleef
56 Jan Willem Peelen	30 bakker	Leiden
33 Reinder Peelen	28 landbouwer	Nijmegen
43 Reinder Peelen	46 landbouwer	Kevelaer
44 Cornelis van Raaij	38 huisknecht	Kevelaer
55 H. Ribbers	42 gemeenteontvanger	onbekend
71 Hendrik Ruttjes	33 kuiper	Kevelaer
1 Hermanus Rutjes	22 student theologie	Praest
61 Gerrit Ruijling	47 dagloner	Rheinberg
22 A. van Sadelhoff	52 landbouwer	Wezel
67 Berend Thomas van Zadelhoff	20 landbouwer	Barneveld
19 Johan Stephan van Sadelhoff	22 landbouwer	Amsterdam
53 Jan Willem van de Sande	37 dagloner	Kevelaer
9 Bernhard G.E.B. van Santbergen	25 koopman	Deventer
66 Gradus Scheerder	65 hoefsmid	Amsterdam
52 Derk Schut	55 timmerman	Kevelaer
14 Gerrit Slaman	34 arbeider	Emmerik
77 Gerrit Slaman	35 arbeider	Venlo
54 Engelbart Smits	24 timmermansgezel	Kevelaer
63 Theodorus Spaan	27 boer	Utrecht
11 N.J.A. Steins Bisschop	57 pastoor	Amsterdam
28 Johann Christoph Stender	36 timmerman	Wezel
23 Gerrit Steur	41 klokkemaker	Amsterdam
42 Jan Willem Teeringh	37 zonder	Parijs
40 Adrianus van der Valck	67 rentenier	Nijmegen
38 Evert van de Vendel	60 tuinman	Benswoude
21 Leonardus Vesters	28 kapelaan	Zaltbommel
69 Gerrit Visser	63 landbouwer	Kevelaer
17 Hendrik Wolters	32 jeneverhandelaar	Rotterdam

Wolven in het Broek

Het is voor ons mensen van de 20e eeuw en levend in een overbevolkt land waarin men de woeste natuur in reservaten koestert, onvoorstelbaar dat hier eens wolven voorkwamen. Toch is het nog geen anderhalve eeuw geleden dat de laatste wolf geschoten werd in 1845 te Schinveld. De laatste wolf in het Rijkswoud bij Kleef werd dit jaar precies 150 jaar geleden, nl. in 1837 neergelegd.

Ook in de Liemers heeft men wolven gesignaleerd. In de Landschapsprotocollen, waarin verslag wordt gedaan van de Liemerse Geërfdendag van 16 mei 1763, wordt er melding van gemaakt. Tijdens de rondvraag van deze vergadering kwamen de wolven ter sprake. Men bleek evenals in de jaren daarvoor een wolf "gespeurd" te hebben in het Broek. Het beest had reeds enkele kalveren, die daar geweid werden, doodgebeten. Staande de vergadering werd goed gevonden dat degene, die de wolf zou schieten, uit de kas van de Schouwpolder een premie van 25 rijksdaalders zou ontvangen. Wel moest, alvorens de premie betaald zou worden, de wolf aan de dijkgraaf getoond worden. Opvallend is dat in de protocollen vermeld is dat de premie "datelijck" uitbetaald moest worden. Dus geen dralen, verrekenen o.i.d., neen de gelukkige jager zou direct het geld ontvangen.

Een dergelijke premiereregeling was in die tijd een gangbare maatregel om de jacht op schadelijk wild te stimuleren. Op 13 januari 1681 bijvoorbeeld verordonneerde men voor het grondgebied van de hertogdommen Kleef (waartoe ook de Liemers behoorde), Gulik en Berg een premiereregeling waarbij voor een volwassen wolvin 8, voor een wolf 6 en voor een jonge wolf 2 rijksdaalders in het vooruitzicht gesteld werd, te betalen uit de openbare middelen. Dat waren hoge bedragen als men let op de hoogte van de lonen in die tijd. Zo ontving een dagloner per dag ongeveer 15 tot 20 stuivers; de premie voor een jonge wolf kwam dus overeen met 5 tot 6 dagen werken.

Aanleiding tot deze maatregel in 1681 was een toenemend

aantal wolven. Ook in het Broek moet dat het geval zijn geweest want voor Didam is een premiereregeling bekend uit het jaar 1687. Men besloot toen 4 rijksdaalders voor een wolvin (moerwolf) te betalen, 3 rijksdaalders voor een rekel (mannetjeswolf) en 4 rijksdaalders voor een nest jonge wolven. Opvallend is dat deze bedragen de helft zijn van de bedragen, die men in 1681 voor de Kleefse gebieden vaststelde. Zaten er toendertijd zoveel wolven in de streek dat men de premies maar verlaagde om de gemeenschap niet op al te hoge kosten te jagen? Zo'n twintig jaar later nam men in Gelderland wel een dergelijke maatregel en halveerde men in 1714 de premies; in 1721 werden ze weer op het oude niveau gebracht.

Maar keren we terug naar de wolf van 1763 uit het Broek. Hoe het met deze wolf is afgelopen weten we niet. Ook is niet bekend of er in latere jaren nog wolven gesignaleerd zijn.

Wim van Heugten, Duiven

Geraadpleegd:

Huis Aerdt, Archief Rijn en IJssel 861, landschapsprotocol 1763, folio 193b.

Met hartelijke dank aan de heer J. Giesen te Zevenaar, die de auteur op dit protocol wees.

J.J.Scotti: Sammlung der Gesetze und Verordnungen welche in den ehemaligen Herzogtumern Julich, Cleve und Berg ..., Dusseldorp, 1821, verordnungen 673, 1632, 1642.

De windmolen Ceres te Loo

Van de windmolen Ceres te Loo is hier en daar een oude foto bewaard, waarvan er twee gepubliceerd zijn, een in "Duiven in oude ansichten" (Zaltbommel 1976¹, 1976², 1981³, nr.41), een in het vorige nummer van Driepas bij het artikel van G.Th. Berentsen en Th. Jonker "'t Loo op een oude ansicht" (pp. 16-17). De afbeelding in het boekje gaat terug op een prentbriefkaart waarop vermeld staat dat ze is uitgegeven door Th.H. Derksen te Loo. Deze kaart moet wel verkocht zijn in diens kruidenierswinkel, die samen met café De Prins, een feestzaal, een bakkerij, een stalhouderij en een boerderij deel uitmaakte van het bedrijf waartoe ook de molen behoorde. De kaart moet dateren van na 1898, het jaar waarin Derksen naar Loo kwam, en van voor 1 oktober 1907, de datum waarop Derksen zelf het bij dit artikel afgebeelde exemplaar aan zijn toen in Heerlen wonende zwager Theodoor van Sadelhoff stuurde om die te bedanken voor zijn attentie op 30 september, Derksens verjaardag. Merkwaardig is dat de tekst in de lucht naast de molen staat. De achterkant was geheel bestemd voor het adres.

Interessant is dat het woonhuis, waarin ook winkel, café en bakkerij waren onder gebracht, nog kleine ruitjes in de ramen heeft, zowel op de beneden- als op de bovenverdieping. De oude feestzaal is te zien en de bongerd, die op de door Berentsen en Jonker gepubliceerde foto uit 1928 volgroeid is. Deze was, toen de oude foto gemaakt werd, nog niet ingeplant.

De boomgaard tussen de molen en de Loostraat was gedurende enkele tientallen jaren een mooie voorgrond bij de molen. Langs de straat stond een rij kroosjesbomen-"krouzen" zei men in Loo-, een vroegbloeiend soort pruimen; het waren elk jaar weer de eerste lenteboden in de kom van het dorp.

Berentsen en Jonker hebben in eerder genoemd artikel een noodzakelijke correctie gegeven op het bijschrift bij de Loose molen in "Duiven in oude ansichten". Deze correctie

kan nog nader gepreciseerd en uitgebreid worden. Aan de molen Ceres wordt ook aandacht besteed door J.W. van Petersen en W. Zondervan in "Oude ambachten en bedrijven achter Rijn en IJssel" (Zutphen 1972, pp.33-34) en door J.Th.M. Giesen in het artikel "Liemerse molenaars-geslachten" in "Oostgelders Tijdschrift voor Genealogie en Boerderijonderzoek" (Afl.3, slot: 1986 p.19). In beide gevallen gaat het om een korte vermelding van enkele gegevens, die hierna in breder verband ter sprake komen. Theodorus Fredericus Evers, de bouwheer van de molen, werd geboren te Westervoort op 20-5-1828. Hij verhuisde naar Loo op 10-5-1862 en trouwde met Aleida Hoogveld, die op 12-12-1863 uit de gemeente Elst naar Loo kwam. Evers deed de aanvraag tot oprichting van een korenmolen bij de provincie. Vóór 1878 werden hinderwetvergunningen door de provincie afgegeven. Het gemeentearchief van Duiven bevat de volgende correspondentie die op deze aanvraag volgde.

- 1) (Ingekomen stukken 1865 nr.67) Commissaris des Konings aan B & W dd 10-3-1865; verzoek om nadere inlichtingen.
- 2) Op 29-3 antwoorden B & W (brievenboek 1865, nr. 114) o.a., dat vier belanghebbenden zijn opgeroepen, t.w. Albertus Heuveling, tapper, Johannes Peters, RK pastoor, Henricus Peters jr., landbouwer, en Hubertus van Keulen, landbouwer. Zij zijn niet op de bezwarenzitting verschenen, maar de drie laatstgenoemden hebben schriftelijk te kennen gegeven, geen bezwaar tegen de oprichting te hebben.
- 3) (Extract besluiten GS dd 4-4. De provincie wil nog meer inlichtingen hebben, met name "of de molen zal worden gebouwd in de nabijheid van eenen openbaren weg of dijk en zooja, hoever hij daarvan zal worden geplaatst".
- 4) Op 8-4 (brief nr. 130) preciseren B & W de plek: 50 ellen van de weg van Duiven naar Loo en Huissen, 300 ellen van de Husselarijstraat en 245 ellen van de Loodijk.
- 5) Vier dagen later, 12-4-1865, verlenen GS de vergunning: "Nader voorgenomen het adres van T.F. Evers te Loo, om aldaar, kadastraal sectie F nr 388, eenen

Respectvolle Bezeyen!
Ulij welkomste
dank van een Stentje op 10
Septemb. j. l. wij gansen
alle een goede gezondheid

Van uw trouwe
W. J. J. J. J.

Thans
1 Lov. 10 ch. 02

Molen met café - Prins te Loo.

Uitgave Th. H. Dierksen, te Loo.

windkorenmolen op te rigten; Gezien de daarop ingewonnen berigten van Burgemeester en Wethouders van Duiven d.d. 29 Maart en 8 April j.l. no.114 en 130; Gelet op het K.B. van den 16 December 1855 (Staatsblad no. 140); Is besloten: Machtiging te verleen tot oprigting van voorschreven molen te aangeduider plaats, met bepaling, dat hij in werking zal moeten zijn op den 1 December 1865, dat bij niet in achtneming van dien termijn, de vergunning als vervallen zal

worden beschouwd en dat de concessionaris gehouden is zich te onderwerpen aan later te stellen verplichtingen." Ten aanzien van het onder 4) genoemd stuk dient het volgende te worden opgemerkt. In "Oude ambachten en bedrijven achter Rijn en IJssel", waar deze passage ook wordt aangehaald (pp. 33-34) staat in plaats van "Husselarijstraat" abusievelijk "Huissensestraat". Hetzelfde is het geval in "Duiven in oude ansichten deel 2" (Zaltbommel 1984), waarin dit citaat is overgenomen in het bijschrift onder een foto van café De Prins (nr.76); verder wordt deze tekst daar ten onrechte verbonden met de rosmolen, die aan de windmolen voorafging.

In de noordmuur van de aanbouw aan de oostkant van de molen zit nog een gevelsteen met de naam J.H. Evers en de datum 20-4-1865. Het moet hier wel gaan om Joannes Henricus, enige zoon en toen nog enig kind van het echtpaar Evers- Hoogveld: de jongen was geboren op 21-7-1864. Het op een dag na negen maanden oude kereltje zal de eerste steenlegging wel hebben bijgewoond op de armen van zijn moeder. Toen deze Jan bijna 21 jaar was, stierf zijn vader, op 18-5-1885. Jan werd zijn opvolger als molenaar en hoofd van de rest van het bedrijf. Hij trouwde met Johanna Hendrina van Sadelhoff, buurmeisje en dochter van de landbouwer en steenfabrikant Theodorus Everardus van Sadelhoff en Willemina Wilting.

Jan Evers stierf op 19-6-1896 op 31-jarige leeftijd.

De weduwe Evers- van Sadelhoff hertrouwde op 27-1-1898 met Theodorus Henricus Hieronymus Derksen, die op 30-9-1869 te Doornenburg geboren was. Diens naam werd al genoemd bij de vermelding van de oude prentbriefkaart, waarop slechts de beginletters van twee voornamen staan. Theodoor Derksen nam de leiding van het hele bedrijf op zich en werd zo molenaar. In 1912 liet hij een stoommolen bij de windmolen plaatsen.

Van de opgroeiende kinderen uit de twee huwelijken bleek Joannes Henricus Evers, geboren op 23-9-1894, de meeste belangstelling voor de molen te hebben.

In 1924 werd aan de overkant van de Loostraat, schuin tegenover De Prins, het Valkenhof gebouwd. Hierheen verhuisde de familie Derksen- Evers behalve de zojuist genoemde Jan. De boerderij werd afgesplitst van het bedrijf en voortgezet op het Valkenhof. Jan kreeg winkel,

café en molen in pacht. Op 19-5-1925 trouwde hij met Theodora Maria Otters uit Beek (Bergh).

In 1930 brandde de molen uit. Na de brand werd het bovenstuk afgebroken. Hiermee verdween ook de geschilderde zwierige banderole waarop in gothische letters de naam stond van Ceres, de Romeinse godin van de landbouw en het graan.

Jan Evers, de vierde en laatste molenaar op de windmolen, stierf op 28-3-1931, 36 jaar oud.

Het spreekt vanzelf dat bij een zo groot gemengd bedrijf de baas niet altijd op de molen was en dat de muldersknecht een belangrijke rol speelde. Voor de periode 1880-1890 worden vermeld:

Johannes Oudbier, geboren te Apeldoorn 6-5-1854, Nederlands Hervormd;

Wilhelmus Johannes Evers, geboren te Duiven 3-2-1854, zoon van Wilhelmus Evers, arbeider te Groessen, en Elisabeth Janssen.

Wellicht herinneren de oudere lezers zich namen die aan deze twee kunnen worden toegevoegd.

Op doordeweekse dagen was naast de smederij de molen een belangrijk ontmoetingspunt in het oude Loo. Veel verhalen vonden er hun oorsprong. Er moge volstaan worden met de vermelding van een mondeling overgeleverd voorval dat zich gedurende een bepaalde periode elk jaar herhaalde in de tijd dat katholieken op Goede Vrijdag zeer streng moesten vasten, wat onder andere inhield dat ze geen zuivel mochten gebruiken. In het gezin Derksen-Evers hield men niet van koffie zonder melk en op Goede Vrijdag werd op koffietijd waterchocola geschonken.

Hiervan werd ook een kop verstrekt aan de muldersknecht boven in de molen, maar de drank was telkenjare eerder beneden dan het meisje dat hem gebracht had.

W.J.Th. Peters, Nijmegen

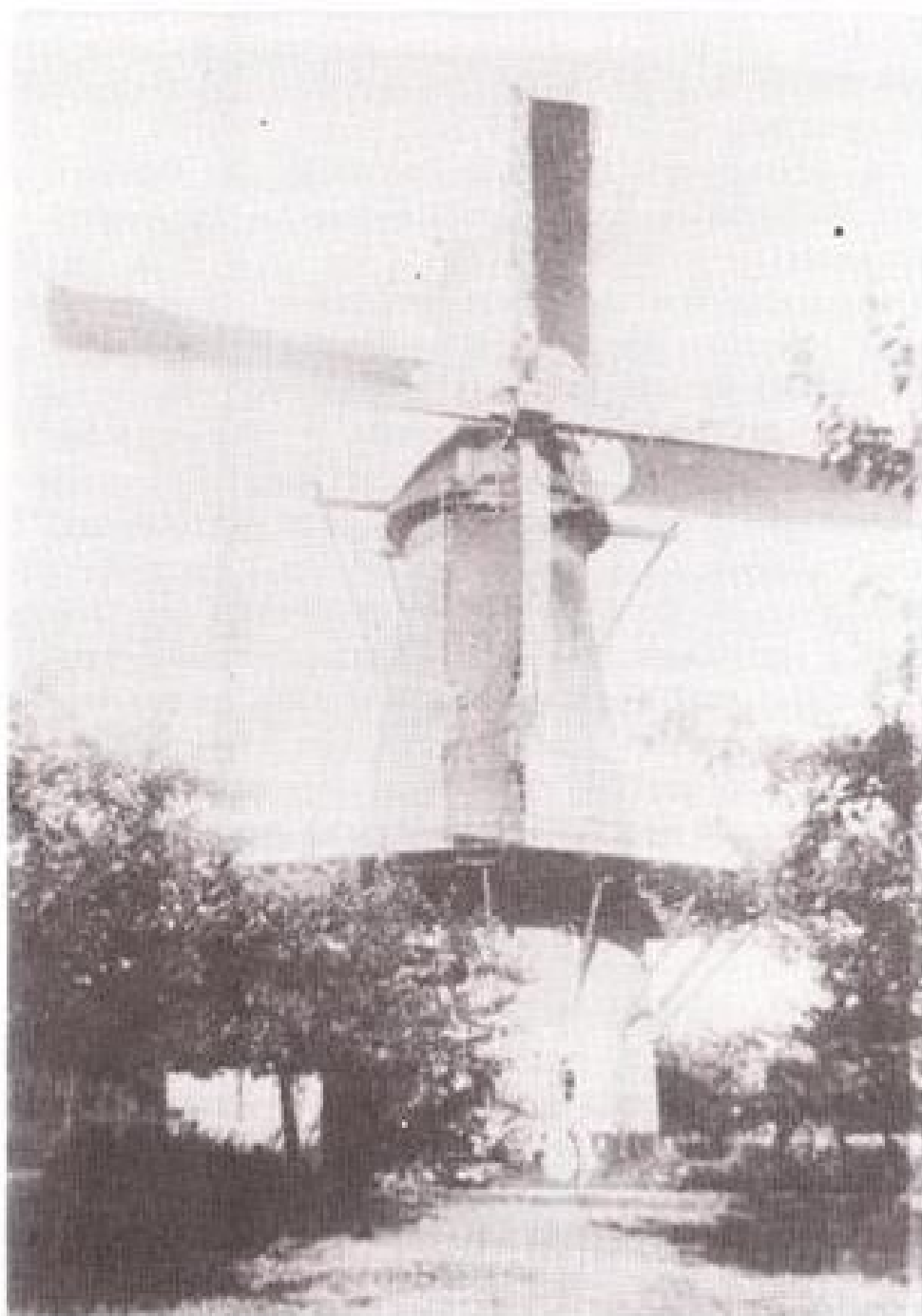
J.Th.M. Giesen, Zevenaar

Genealogische gegevens zijn alleen vermeld in zoverre als ze van belang zijn voor de geschiedenis van de molen. De genealogie van drie generaties van de familie Evers en van twee generaties van de familie Derksen, die bij gelegenheid van de samenstelling van dit artikel is uitgezocht, is aan leden van deze families ter beschikking gesteld.

Wie kan ons helpen?

Graag wil ik inhaken op het artikel van Prof. Peters en dhr. Giesen en om inlichtingen vragen over de hierbij afgedrukte foto.

Het artikel over de molen CERES in t Loo (jrg.4, nr.1, pag.16) heeft enige reactie opgeleverd. Zo verkregen wij

bijgaande foto, die waarschijnlijk iets ouder is dan de ansichtkaart uit 1928. De opname is namelijk omstreeks 1920, misschien erna, gemaakt door de heer Jos Derksen, nu rustend dierenarts te Nijmegen.

Door de reproductie in druk zal wellicht moeilijk te zien zijn, dat drie personen in de wieken zijn geklommen. De bovenste staat op de as van de molenwieken, op de onderste wiek staan nog twee (jonge-)mannen op gelijke hoogte. Van een van de drie, vermoedelijk de durfal die bovenaan staat, is de naam bekend. Het is GERRIT SNELDER, een onderwijzer uit Duiven, die later naar Indië is gegaan. De andere twee zijn onbekend.

De vraag is natuurlijk: wie herkent deze foto, en/of weet meer te vertellen over de personen, die zich ruim zestig jaar geleden daarboven lieten vereeuwigen?

Th.M.J. Jonker (Loo, tel.62095)

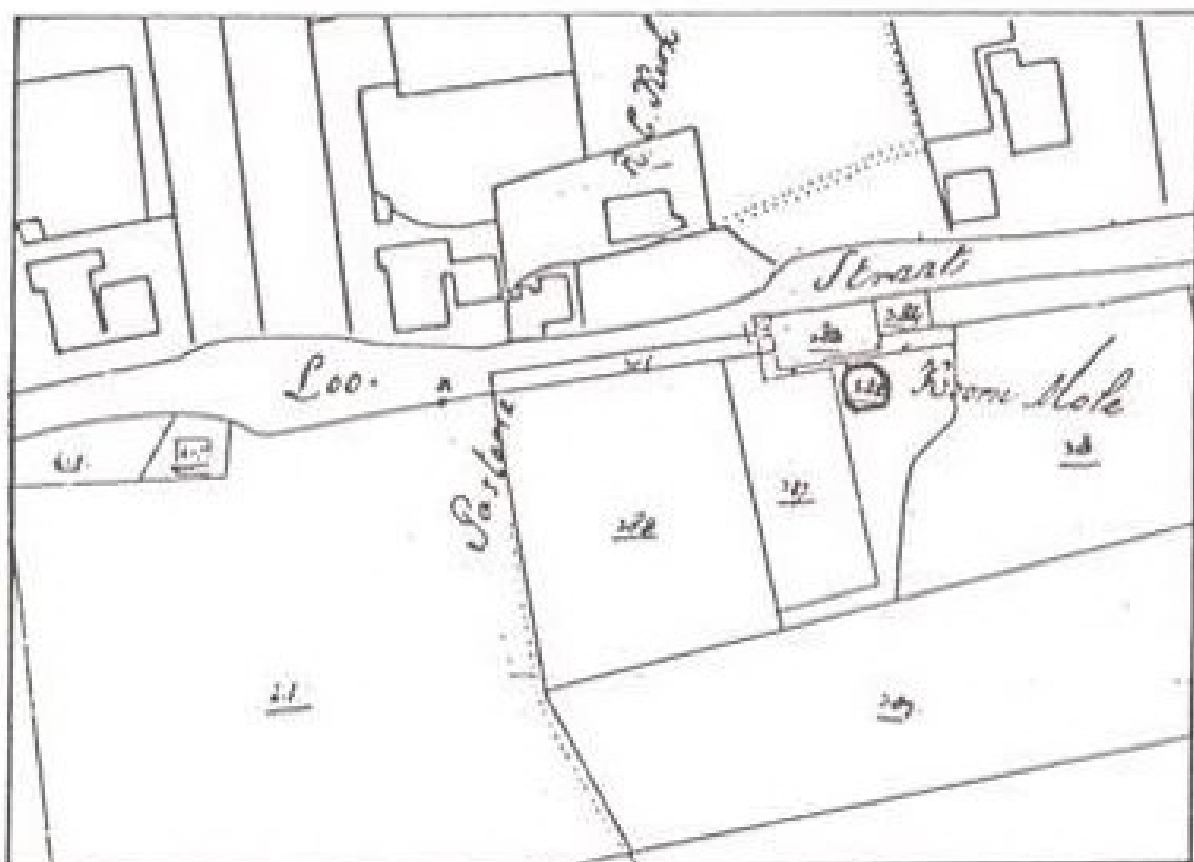
De korenmaaldery te Loo

In "Duiven in oude ansichten", deel 1 (Zaltbommel, 1981, 3e druk), wordt een rosmolen genoemd als voorganger van de korenmolen CERES te Loo (bijschrift bij foto 41).

Er wordt verwezen naar "Koning en Grondwet", waarin op 7 januari 1863 het volgende bericht stond: "Te Loo bij Groessen verloor voor eenige dagen een knaapje jammerlijk het leven.

Uit de school huiswaarts keerende, waagde hij zich onderweg te dicht bij een rosmolen en werd als verbrijzeld."

Ook in "Duiven in oude ansichten", deel 2 (Zaltbommel, 1984) komt deze rosmolen in een citaat uit "Oude ambachten en bedrijven achter Rijn en IJssel" ter sprake (bijschrift bij foto 76). Daarbij leest men o.a.: "De juiste ligging werd opgegeven als zijnde 50 ellen van de weg van Duiven naar Loo en Huissen, 300 ellen van de Huissensestraat en 245 ellen van de Loodijk". Onderzoek, o.a. door de heer J.Th.M. Giesen van het streekarchivariaat, heeft

Situatieschets van de Rosmolen in 't Loo volgens het eerste kadastraal minuutplan uit 1830.

Huidige kadastrale situatie met de windmolen.

uitgewezen, dat deze maten in elk geval niet slaan op de rosmolen maar op de windmolen.

De rosmolen heeft namelijk nooit gestaan op de plaats, waar nu zich nog de romp van de windmolen bevindt (waarover verderop meer).

Aan de hand van een tweetal bronnen kunnen we nog verder terug gaan in de geschiedenis van deze rosmolen. Ten aanzien van het negentiende eeuwse verleden van de Loowaard en daarmee ook van Loo beschikken we over een belangrijk document in de "Herinneringen van Jan Willem Conrad Koch", gedateerd in februari 1902. Koch was van 1847 tot 1887 pachtboer op de Loowaard. Hij was verwant aan de Van Sadelhoffs, die voor en na hem de Loowaard in pacht hadden.

In zijn memoires schrijft Koch: "Neef van Sadelhoff van Loowaard had een kolossaal landbouwbedrijf. Hij was gehuwd met ene dochter van den landbouwer en molenaar-winkelier, kastelijn Peelen uit het Loo ..."

Het moet hier wel gaan om het bedrijf midden in het dorp. Het huwelijk, waarvan hier sprake is, dat van Johannes Stephanus van Sadelhoff en Hendryna Peelen, vond plaats op 30 juni 1816.

De plaats van de rosmolen, waar Peelen als molenaar werkte, blijkt uit de gegevens bij de oprichting van het kadaster in 1831. Op de eerste kadasterkaart, genoemd kadaster Gemeente Groessen en Loo, sectie F, blad 3, staat de rosmolen vlak bij de weg ingetekend (zie bovenste kopie).

Op de onderste kopie van dezelfde kadasterkaart, anno 1875, staat de huidige, nog gedeeltelijk aanwezige molen een eind van de weg gesitueerd. De rosmolen is waarschijnlijk door verbouw van het huidige pand Café De Prins geheel verdwenen.

Wie zich een beeld wil vormen van een rosmolen, kan terecht in het Openluchtmuseum in Arnhem, waarheen een rosoliemolen uit Zieuwent is overgebracht.

G.Th. Berentsen, Loo

Wegen in het ambt Lymers, 1791-1800

Het onderstaande is een bewerking van een artikel, onder de gelijknamige titel, van de hand van Jhr. Mr. A.J.M. van Nispen tot Pannerden, verschenen in Bijdragen en Mededeelingen van de Vereniging Gelre-1950

Vroeger waren alle wegen in de Liemers uiteraard kleiwegen. Deze kleiwegen moeten na regen lang modderpoelen zijn geweest; zij werden onderhouden door plaggen in de ergste gaten te stoppen. Een van de eerste vormen van wegverbetering was de zandweg. Op het einde van de achttiende eeuw kwam men op het idee om grind voor de verharding aan te voeren. (1) Eerst in onze tijd is dit systeem van wegverharding verbeterd door beklinken of verharderen met beton, asfalt, enz.

De zandwegen waren al een hele verbetering t.o.v. de kleiwegen, door de mindere zuiging in de sporen waren ze lichter te berijden. Maar de aanvoer van zand was een luxe, welke men zich in onze kleistreek niet altijd kon veroorloven. Daarom kwam hier alleen de grote postweg van Emmerik naar Arnhem voor verzanding in aanmerking. De Kleefse maar vooral de Arnhemse autoriteiten hadden grote belangstelling voor deze weg. Door de slechte staat van onderhoud was aan het einde van de 17e eeuw deze handelsroute feitelijk al verlegd naar de route over Doesburg (daar was een schipbrug!) en Doetinchem. Maar door overleg met de Kleefse autoriteiten bereikte Arnhem, dat althans op Kleefs gebied, de weg langzamerhand in goede staat werd gebracht. Het knelpunt bleef echter het van Arnhem onafhankelijke Westervoort, waar een pontverbinding de zwakke schakel vormde in deze voor Arnhem belangrijke verbinding.

Arnhem sloeg een slag door in 1735 de Heerlijkheid Westervoort aan te kopen (2), en daarna nog zoveel grond dat het Arnhemse gezag zich uitstreekte tot aan de grens met de Kleefse enclave. De stad zorgde zelfs voor een schip-

brug (1763), opdat de Kleefse Postweg goed kon concurreren met de route over Doesburg. Dat was eigenlijk al te laat, belangrijker dan de Doesburgse Baan is de weg over Duiven, Zevenaar en Emmerik nooit meer geworden.

Ten aanzien van het wegonderhoud bleven de oude gewoonten lang gelden. In een maatschappij met weinig contant geld gold als de prettigste (?) betalingswijze de levering in natura of het verrichten van hand- en span-diensten (d.w.z. dat men arbeiders en paard en wagen voor een bepaalde tijd leverde). Door de eeuwen heen zijn die verplichtingen tot gezamenlijk wegonderhoud gestold in algemeen aanvaarde gewoonteregels. Daarvan waren de voornaamste: de weg moest voor de zon (en dus voor het opdrogen) blijven openliggen; ieder hinderlijke beplanting moest worden geweerd; de geërfdn (de bezitters van een aangrenzend erf) moesten volgens een zekere verdeling de weg gezamenlijk onderhouden; en bij gebrek aan materiaal mocht aan beide kanten van de wegen grond gelijkelijk worden afgegraven.

In de loop van de eeuwen is dat afgraven nogal wat geweest. Rond Zevenaar en Doesburg herkent men de grote oude wegen aan de soms brede lage stroken, welke tussen de weg en belendende percelen zijn ontstaan. Ook is nu nog tussen Duiven en Westervoort (vanaf het fietspad; maar men moet haast maken) iets te zien van dergelijke lage stroken.

De aanwonenden, die betrokken waren bij het gemeenschappelijk onderhoud van de wegen, waren verdeeld in "rotten". (3)

De kosten werden hoofdelijk omgeslagen. Iedere buurtschap had een eigen kas, waarin bijv. de boeten voor ten onrechte op de gemene grond gepote bomen of bij de eigen grond gevoegde gemene grond, of het zich geheel of gedeeltelijk onttrekken aan de verplichting te verschijnen, werden gestort. (4)

Deze kas werd geadministreerd door de zgn. boermeesters, die daarover verantwoording aflegden aan de "Ervendag". Om toezicht op het onderhoud te hebben en de verdeling der werkzaamheden waren er in het Ambt Lijmers "Rottmeisters" aangesteld. Zij stonden weer onder leiding van

de "Kreiseinnehmer", die als regel overleg pleegde met de "Gedeputeerden van Geërfdē voor het Ambt Lijmers", die voor het dagelijks bestuur waren aangewezen door de "Ervendag". Het oppertoezicht over de wegen berustte op het einde van de 18e eeuw bij de "Landrath", die op gezette tijden op inspectie kwam. (5)

De "Rottmeisters" hadden een moeilijke taak. Niet alleen hadden zij te zorgen dat de hand- en spandiensten effectief werden angewend, maar zij moesten ook alle listigheden doorzien waarmee men trachtte zonder te groot risico een minimum aan werk te leveren. (6)

En de "Kreiseinnehmer" op zijn beurt had weer heel wat te stellen met de Rotmeesters, gezien de aanmaningen, die op gezette tijden aan deze functionarissen werden toegestuurd. (7)

Zo bleef het nog lang (letterlijk en figuurlijk) sukkelen in en om Duiven. Eerst in 1838 werd de Postweg pas begrind onder toezicht van een speciale wegencommissie van het Rijk. De eerste "boerenstraat", de Lijkweg, werd pas verhard in1936.

Th.M.J. Jonker

NOTEN:

1. Op 28 januari 1799 loofde de Landraad von Sossfeld een beloning uit voor de aanwijzing van een gunstige vindplaats van grind:
"Niet alleen tot het Commertz maar ook tot het algemeen best is het noodig dat de Wege in het Ambt Lymers verbeteret worden maar het manqueert daerto an de noodige Grind. Diegeene der Ingezeitenen die de naaste en beste Grind daertoe aanwijzen kan word een Premium van 5 of 19 Rixd. ers nae dat sij den bruikbaersten en besten Grind aanwijzen hiermede toegeseekert."
2. Zie ook: - Des Landmeters Trots, Zutphen, 1974; tekst bij kaart 6;
- Ach Lieve Tijd, Arnhem, 1982, pag. 19 en 62.
3. Uit de volgende instructie is te leren dat de zandweg in 5 rotten was verdeeld: "Instructie voor de 6 opsichters van de Westervoortsche Grentze tot an de Camphuisensch Schouw.

1. De District van de Opsicht gaet van de Westervoortscher Grentze tot an de Groessensche Schouw, de Opsichters sijn Daniels en van Rummei, welke jaarlijks en wel qualitaliter 18 Gulden Holl. bekoomen.
2. Van de Groessensche Schouw tot an het Booterbekken heeft Dore Jansen overnoomen voor 10 Guld. Holl.
3. Van het Booterbekken tot an den Stads District heeft Corn. Voss overnoomen voor 8 Guld. Holl.
4. Van de andere Sijde der Stadt tot an de Panovensbrug verrigt Boekhorst voor f.5.- 5st.
5. Van de Panovensbrug tot an het Einde van de Campbuysensche Polder verrigt Jan Bernsen voor voor 5 gld. 8 st.

4. De Klagten welke daerover gedaen worden dat de Ingeseetenen bij het opbieden tot het Weege Maaken naer Wilkeur en goeddunken gedeeltelijk heet uitblijven of niet op de bestemde Tijd koomen of ook wel met halve Daegen weer nae Huis gaan sijn meenigvuldig.

Om dit onweesen welk uit ongehoorsamhijde de Overighijde ontstaat eens voor al voor te koomen word op Ordre van Sijne Hoogweigeboore d'Heer Land Raed hiermeede vastgeset.

1. Dat een yder tot den Dienst opgeboode Ingeseetene het sijn met Kar of Hand Dienst so niet op de behoerlijke Tijd verschijnt aenstond door den Rotmeester sonder aensien van Persoon moet aengegeven werden en daermede door het uitblijven van sulke de aental der Arbijders niet vermindert word, so moet de Rotmeester voor haar rekening een Kar of Arbijder anneemen.
2. behalven dat die uitblijvende de aengenomen Kar of Arbijder is 15 str. Courant an Boete betaelen, en sal hiervan op geene Wijse afgegaan worden.
3. Hoogen ook bij de Arbijd geen onbequaamen Kinder gesonden worden, deese moet de Rotmeester aenstads nae Huis senden en voor haar rekening een bequame Arbijder anneemen.
4. Soude egter een of ander Ingeseeten door wettige verhandering niet in Staat sijn om sijne tour waer te neemen dan moet hij aenstonds selfs nae de Rotmeester gaan en hem de reeden waerom hij niet koomen kan seggen. Vind denselven deese gegrond, dan word aenstonds een ande opgebooden en de Verhinderde doet de naeste tour;

Bij yder Klacht sal het Verhoor nae deese punten geschieden en bij dien een derselve niet agtervolgt is, sal den beklagden vastgestelde Boete sonder teegenspraak betaelen.

Sevenaer den 29 April 1800

5. "Met de Grootste verwondering heb ik gisteren bij het Nagen van den Postweg gevonden dat van Daniels Huus tot an de Hamersbrug nog niet het Alderminste an den Weg gedaen is, dog is het teegenswoordig reets 3 Weeken dat de Rottmeesters van Duiven en Loo het Planeeren van den Weg en het uitvullen der Laagten op het scherpeste opgeeven is, glijk ook dat d'Beer Land Raed den 3e April kooft om den Weg Naetien en als dan diegeene welke hieronder zuinig geweest sijn in boete slaen. Waermeede willen sig nu de Rottmeesters onschuldigen als de Beer Land Raed op Dinsdag kooft en alsdan de Rotmeesters met de Boode om twee uur Naedemiddags op haar Post moeten sijn dat is te seggen een yder waer sijn Rotte aanvangt?

J. Rutjen
H. van Huert
R. Peelen

BÖHME

6. Behalve het onder punt 4 opgenomen citaat geeft ook het volgende een goed beeld van de onwilligheid van de ingezetenen om ten behoeve van het wegonderhoud de verlangde diensten te verrichten. Merk op, dat deze publicatie 9 jaar eerder is dan die onder punt 4. Blijkbaar was er inmiddels dus niets veranderd.

"De menigvuldige Klagen die ik vernoomen heb, dat deese Ingezetenen, als sij door de Rottmijster tot de Weegearbijt in de Boere Straeten (2) opgebooden worden menigmael intgeheel uytblijven, of so laat koomen en so vroeg wederom weggaen, dat de Arbijt niet geschieden kan en daardoor de Rottmeesters haare tijt unnodig versuymen; hebben mijn genoodnaekt alle Anspanners Hierde nogeens bekend maeken te laeten dat sij bij een Rixd. Boete, als sij tot deese arbijt opgebooden worden, te behooriger tijt sig lavinden en niet eer tot dat de Rottmijster het goet vind, wederom nae huys gaen moogen. Waerbij ook tot Maericht dient dat de Rottmijsters op gegeven worden de Opbieding van deese Diensten nae tour te doen, en die geene so et dan an haaren Plicht manqueren laeten, bij mij Naementlijk intgeeven en sal dan de vastgesette Boeten van haar bijgedreeven worden.

Sevensaer 11 Juli 1791"

7. Het schrijven van 28 maart 1796 (punt 5) bepaalt dat de Rotmeesters 10 "Rixdaeler" boeten riskeren, als het verzuumde werk niet de volgende dag wordt uitgevoerd.

En op "den 23 ten Decbr. 1600" schrijft Böhme:

"Volgens eene Nieuwe ingeloope Ordre van d'Heer Land Raed Vrijheer van Sonsfeld sullen diegeene Rotmeesters welke tot dato deese nog niets an de Weg gedaen hebben in 5 Rixdaelers Boete genoomen worden en bij aldien deselve binnen 3 daegen niet in die Yoegen gemaakt sijn, dat de Postwagen geboorig passeeren kan, sal boete verdubbeld worden.

Ik verwacht dierhalven dat de grootste Gaaten sonder uitstel van deesen Dag en Morgen geboorig met Hout uitgevult worden en sal ik om someer op de bevolging en bestraffing deeser Ordre vigeleeren als ik in het geheel niet intentioneert ben mijn door Versuim van de Rotmeesters an Onaangenaemen Verwijtinge bloot te stellen."

Boere Straeten of boerenstraten: de binnen- of kleiwegen.

Veldnamen (6)

Voor de goede orde, en om niemand voor het hoofd te stoten, dient nog één buurtschapsnaam genoemd te worden: DE ACHTERSTELHOEK. Deze vrij voor zich sprekende naam is waarschijnlijk een echte buurtschapsnaam, d.w.z. er is geen aantoonbare relatie met een veldnaam.

Van dorps- en buurtschappen terug naar veldnamen. Een goede manier om aan een aantal veldnamen te komen is de bestudering en vergelijking van, liefst topografische kaarten.

We nemen daarvoor kaartblad 40 van de eerste "Topografische en militaire kaart van het Koninkrijk der Nederlanden", uitgegeven door het Ministerie van Oorlog in 1861 (schaal 1:50.000).

Daar staan op vermeld:

DE MEERSLAGEN	DE AALBURGEN
DE TULLENIERS	DE ROVEENEN
DE VELDSLAGEN	HET LOOVELD
DE LOOWAARD	

Totaal 7 veldnamen.

De laatst editie van kaartblad 40, uitgegeven door het Ministerie van Defensie in 1977 (schaal 1:50.000) is wat zuiniger met lidwoorden maar geeft meer veldnamen:

MEERSLAGEN HOOGE en LAGE AALBURGEN
DE ROUVENEN BINNEN en BUITEN VELDSLAGE
LOOVELD LOOWAARD

Maar ook:

LAGE WELLEVELD DE KOEKAMP
LEUVEN DE VIJF ROEDEN

De veldnaam DE TULLENERS komt er niet meer op voor.
Totaal dus 12 veldnamen.

Tussen deze jaren zij natuurlijk nog meer topografische kaarten uitgegeven. Van enkele bezitten wij een fotokopie. Van deze kaarten nemen we alleen veldnamen over, voorzover die niet op een van deze twee boven geciteerde kaarten voorkomen, of een afwijkende spelling hebben.

Een deel van kaartblad 40 uit 1865 geeft:

ACHTERGAARDEN DE GROESSENSCHE WEIDE
DE LANGE KAMPEN DE KORTE MAAT
BIEZENKAMPEN DE NIEUWLING
DE RIJN EGGEN

Kaartblad 40 (schaal 1:50.000) uit 1887:

DE HELHOEK HOOGE en LAGE WETTEVELD
PAPESLAG LANGE MATEN

En tot slot een, op 'n Nederlandse gebaseerde, Engelse stafkaart uit 1944/'45 (ter hoogte van de IJssel staat de A12 als "under construction" aangemerkt):

MIDDELWAARD BIEZENKAMP
DE NIEUWELING GROESSENSCHE WEIDE
DE ZES ROEDEN DE BOVENEN (drukfout?)

Tot zover een inventarisatie van veldnamen, zoals die voorkomen op kaarten, of fotocopieën, die in het bezit zijn van de Historische Kring. Kunt u ons aan meer namen helpen, of heeft u kaarten die wij mogen kopiëren, gaarne een telefoontje naar ondergetekende.

Met dank voor uw moeite.

Th.M.J. Jonker (Loo, tel. 62095)

Beieren met de klokken in Duiven

Wie als vreemde in Duiven komt wonen, wordt met een paar typische streekgewoonten geconfronteerd. Een ervan is de processie, die hier evenals in Loo, Groessen, Oud-Zevenaar en Wehl, ieder jaar trouw wordt gehouden. Tijdens de processie te Duiven zal zijn oor nog iets merkwaardigs en unieks vernemen namelijk, wat meestal omschreven wordt als, een typisch, rythmisch gerammel en geting van de klokken: het zogenaamde beieren.

Naast het luiden van de klokken, waarbij de klok als geheel heen en weer geschommeld wordt, zijn er ook methoden om geluid uit stilhangende klokken te krijgen. Een van die methoden is het beieren. Het beieren gaat in grote lijnen als volgt¹. Men bindt een touw aan het uiteinde van de klepel en trekt met dit touw de klepel tot op een centimeter van de klok. Vervolgens bindt men het andere uiteinde van het touw ergens aan een paal of ring aan de torenmuur vast. Men kan door op het gespannen touw te drukken, slaan, springen enz. de klepel tegen de klok slaan en daardoor een klank krijgen. Doet men dit met meer klokken dan kan men verschillende rythmische klankreeksen ten gehore brengen, die min of meer feestelijk bij de mensen overkomen.

Beieren is een zeer oud kunstvorm. A. Lehr wijst in zijn standaardwerk *Van paardebel tot speelklok*² op geschreven bronnen al uit de 13e eeuw waarin sprake is van beieren. Ook wijst hij bijvoorbeeld op het beroemde vroegmiddeleeuwse epos Van den Vos Reynaerde. Daarin heeft Reintje de vos op gegeven moment Isegrim de wolf dronken gevoerd en daarop ging Isegrim op de klokken van het klooster Elmaren beieren.

In de middeleeuwen was het beieren duidelijk bedoeld om luister bij te zetten bij allerhande feestelijke gebeurtenissen in de dorpen en steden. Uit een lui-instructie voor de koster van Rheindahlen bij Erkelens, opgesteld aan het einde van de 19e eeuw³, blijkt dat hij moest beieren op de feestdag van de kerkpatroon, op de dag dat de kinde-

ren hun eerste communie deden, op Sacramentsdag zowel tijdens de H.Mis als tijdens de processie, en op kermiszondag. Vermoedelijk heeft in het verleden een dergelijke beiergewoonte ook te Duiven en Groessen bestaan. In het beroemde *Kerckenboeck tho Groessen* van Jacob Vallick wordt bij de taakomschrijving van de koster vermeld op de Apostelavonden *ock een poos of twe te beieren met al de klokken*. Op de Aposteldagen zelf, evenals of bepaalde feestdagen, was het luiden nog ingewikkelder: met de middelste klok moest hij luiden en op de andere twee klokken beieren⁴.

Tot voor kort, d.w.z. tot in het begin van deze eeuw, kende het beieren een grote verspreiding in West Europa: in Noord-Frankrijk, België, Nederland en westelijke landstreken van Duitsland. Vooral in de loop van de jaren dertig is men bijna overal gestopt met het beieren op de klokken. In Nederland schijnt het beieren thans beperkt te zijn tot de toren van de Nederlands Hervormde Kerk te Denekamp. A. Lehr vermeldt in zijn standaardwerk dat hier in de Liemers nog maar enkele tientallen jaren geleden tijdens de processies druk werd gebeierd. Dat moet nu dus aangevuld worden met de zin: Thans beiert men nog te Duiven tijdens de jaarlijkse processie, op Kermiszondag.

Wim van Heugten, Duiven.

Noten

- [1] Mededeling oud-koster W. Hofstede. Een beschrijving van het beieren in het algemeen wordt gegeven in de brochure *Klinkende Klokken in het Nationaal Beiaardmuseum*, door A. Lehr, Asten, 1981.
- [2] A. Lehr: *Van paardebel tot speelklok; de geschiedenis van de klokgietkunst in de lage landen*, 2e druk Zaltbommel, 1981, p.133-136.
- [4] Huis Aerdt, Kerkarchief Groessen, inv.nr.1.
- [3] H. Hilberath: *Glocken und Orgeln des Stadtgebiets Erkelenz*, Heimatverein der Erkelenzer Lande, Erkelenz, 1985, p.8-10

Verenigingsnieuws

Bestuurssamenstelling

De functieverdeling binnen het bestuur van de Historische Kring is voorlopig als volgt:

voorzitter: Th.M.J. Jonker (Loo)
secretaris: A.Th.J. Boss (Duiven)
penningmeester: H.J.Th. Derksen (Duiven)
lid: A.J.C. Wolfsen- de Waal (Duiven)
lid: J.F. te Witt (Groessen)

Verhoging abonnement voor post-abonnees

De driemansredactie van de DRIEPAS doet meer dan zorgen dat er kopij is. Om de kosten zo goed mogelijk in de hand te houden, werden en worden - op het uittypen en het drukken na - alle werkzaamheden in eigen beheer uitgevoerd. Dat waren: corrigeren, opmaken, rapen, vouwen, nieten, afsnijden, administreren en bezorgen/verzenden. Inmiddels is dat lijstje wat gekrompen; rapen, vouwen, nieten en afsnijden is m.i.v. aan de drukker overgelaten. Binnen de financiële ruimte was dat nog wel mogelijk.

Nu doet zich het op zich verheugende verschijnsel voor, dat geleidelijk het aantal abonnees (niet-leden) stijgt. Maar daaronder zijn meer zgn. post-abonnees, d.w.z. abonnees waarbij wij niet zelf kunnen bezorgen. Die verzendkosten beginnen aardig op te lopen. Daarom heeft het bestuur van de Hist. Kring besloten om m.i.v. 1988 het abonnement voor post-abonnees te verhogen tot f 10,00. De verhoging van f 2,50 dekt niet voor 100% de verzendkosten, maar de inmiddels ontstane financiële solidariteit tussen post- en andere abonnees willen we niet onmiddellijk opgeven, en het is uiteindelijk ook niet leuk om ineens zoveel meer te vragen.

Wij hopen, dat u begrip hebt voor deze beslissing.

Het WALD en de gemeente Duiven

Sinds 1980 wordt er op het Staring Instituut gewerkt aan het Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten WALD, Daarvan verscheen in 1984 het eerste deel 'De mens en zien huus' geheten, terwijl op 31 oktober j.l. het tweede deel 'De mens en de wereld' uitgekomen is.

In het WALD wordt een overzicht gegeven van de dialecten in de Achterhoek en Liemers. Dat kan alleen gebeuren omdat er zo'n 250 vrijwilligers meewerken, die - aan de hand van vragenlijsten - materiaal verzamelen. In het verleden is dat wat betreft de gemeente Duiven betreft, gebeurd in samenwerking met bewoners van het bejaarden-centrum 'Thuvine'. Sinds meer dan een half jaar zijn er in Groessen onder leiding van de Heer J. te Witt en in Duiven onder leiding van de Heer W. Brands werkgroepen bezig die vragenlijsten in te vullen. Het Staring Instituut is er heel gelukkig mee dat nu - in samenwerking met de Historische Kring Duiven Groessen Loo - wederom de mogelijkheid bestaat om materiaal uit de gemeente Duiven in het WALD op te nemen.

De eerste vragenlijst die door de beide werkgroepen beantwoord is - en die allerlei aspecten van het weer behandelde (benamingen voor slecht weer, voor sneeuw, ijs en regen, enz.) - kon nog juist worden opgenomen in het tweede deel van het WALD.

Dit seizoen zullen er vragenlijsten worden beantwoord die betrekking hebben op de mens: op welke manieren mensen lopen - en dat zijn er heel wat! -, hoe ze kunnen kijken, hoe lichaamsdelen als hoofd, hals en buik heten en welke benamingen er zijn voor allerlei ziektes.

A.G.M. Schaars, Staring Instituut, Doetinchem.

'De mens en zin huus' is in de boekhandel en bij het Staring Instituut verkrijgbaar voor fl 19,75. 'De mens en de wereld' is behalve bij de boekhandel en het Staring Instituut ook bij de Rabobanken verkrijgbaar. Prijs fl 17,50, na 1 maart 1988 eveneens fl 19,75.

Excursie naar Doesburg.

Op zaterdagmorgen 26 september 1987 heeft een aantal leden van de Historische Kring een excursie gemaakt naar Doesburg.

Het begint zo langzamerhand traditie te worden dat de weersomstandigheden optimaal zijn voor een wandeling in de buitenlucht.

De plaatselijke V.V.V. had voor een verrassing gezorgd: de gids was letterlijk en figuurlijk goed gemutst in Middeleeuwse kledij. De stad viert zijn 750 jarig bestaan als stad en dat was alom te zien.

Tijdens een wandeling van ruim 1,5 uur leidde de gids ons langs veel interessante plekjes. Hij wist details die zelf voor de meer ervaren Doesburg bezoekers nieuw waren.

Voor een koffie-stop streek de groep neer op de gezellige Gilde-Hof.

's Middags was er voor enthousiastelingen gelegenheid om de toren van de Grote Kerk te beklimmen. De weersomstandigheden waren zeer goed om van een enorm uitzicht te kunnen genieten.

Over een ding waren allen het na afloop eens: men kon terug zien op een geslaagde excursie.

A.Wolfsen

Bibliotheek Arnhem

Wanneer u geïnteresseerd bent in de geschiedenis en/of heemkundige aspecten van uw streek, stad of dorp kunt u de collectie "Gelrania" (meer dan 40.000 titels!) zeker iets van uw gading vinden. De bibliotheek Arnhem biedt u tal van faciliteiten zoals het gebruik van studiezalen, fotokopieerapparatuur, terwijl het personeel van de Nijhoffkamer, een hiertoe speciaal ingericht Gelders studiecentrum in de Bibliotheek Arnhem, u met raad en daad terzijde zal staan.

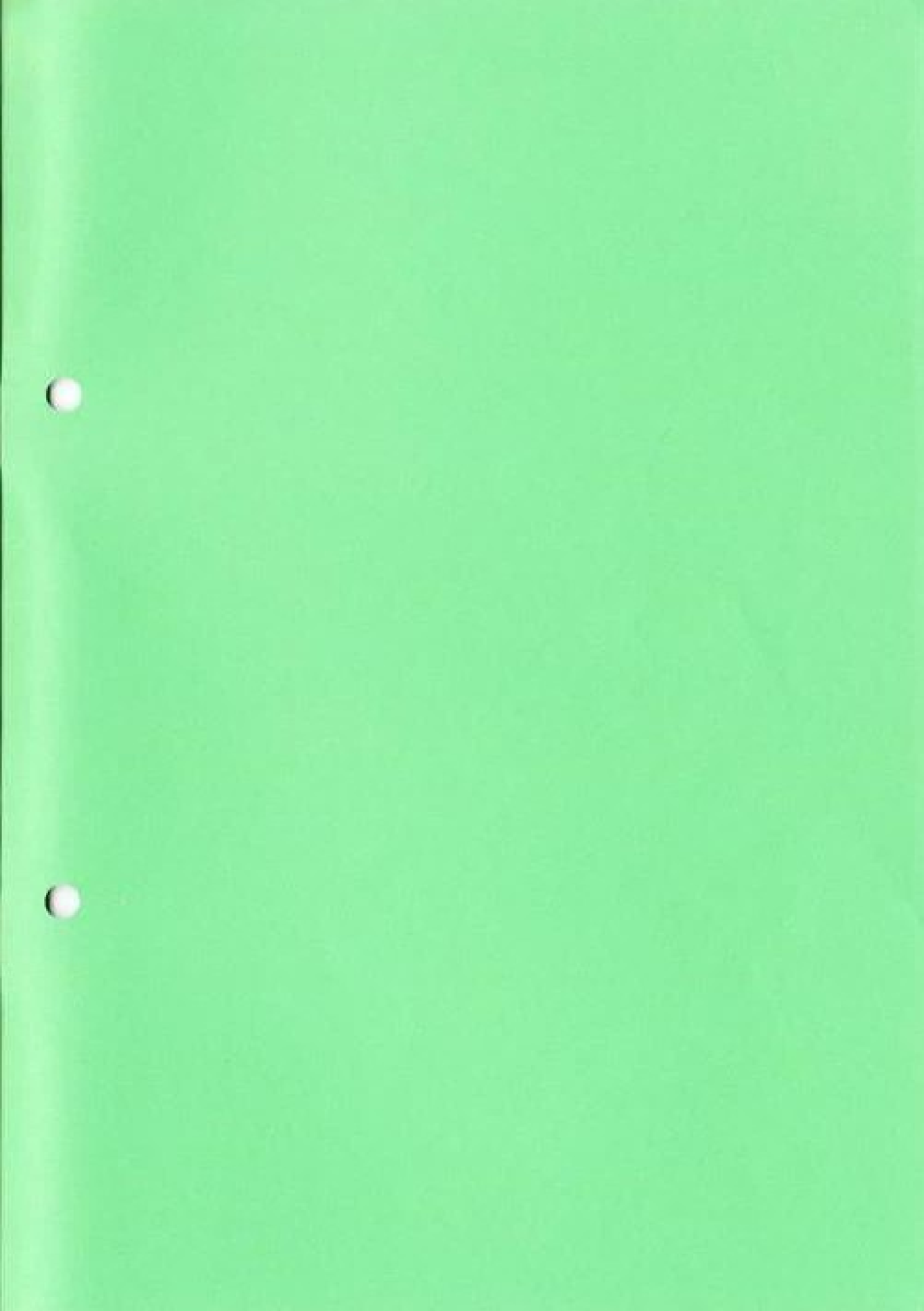
Raadpleging van het materiaal is geheel kosteloos. Uitleening is mogelijk, tenzij het unica of oude en zeldzame werken betreft; hiervoor dient u in het bezit te zijn van een geldige lezerskaart.

De kosten hiervoor bedragen: 18 t/m 25 jaar f 15,--
26 t/m 64 jaar f 23,--
65 jaar en ouder f 12,50

De openingstijden van de bibliotheek zijn:

maandag	17.00 - 21.00 uur
dinsdag t/m vrijdag	10.00 - 21.00 uur
zaterdag	10.00 - 16.00 uur.

Het adres is: Koningstraat 26
Arnhem
tel. 085-432131.

I N H O U D S O P G A V E

Jaargang 4 (1987), nummer 3/4, november 1987

J.Th.M. Giessen: Op reis door Napoleons rijk	41
W.F.W.M. van Heugten: Wolven in het Broek	45
W.Th.J. Peters en J.Th.M. Giessen: De windmolen CERES te Loo	47
Redactie: Wie kan ons helpen ?	52
G.Th. Berentsen: Korenmaalderij in Loo	53
Th.M.J. Jonker: Wegen in het ambt Lymers	56
Th.M.J. Jonker: Veldnamen (6)	61
W.F.W.M. van Heugten: Beieren met de klokken in Duiven	63
Verenigingsnieuws	65